

«Det var Darwin som først hevdet ... »

Del 3: Om kampen for tilværelsen – En historisk oversikt

Av Jostein Andreassen

1. Innledning

Det kjente uttrykket "The Struggle for Existence" blir gjerne oversatt med "Kampen for tilværelsen". En skulle tro, slik det er knyttet til Charles Darwins navn, at det var et av de uttrykkene eller "slagordene" han hadde kommet med. Men det stemmer ikke.

Overraskende nok tar en kapasitet som Thomas Hylland Eriksen også feil om dette når han i sin glimrende bok "Charles Darwin" skriver følgende: "Wallace (...) var den første til å bruke formuleringer og uttrykksmåter som Darwin raskt gjorde til sin egne, som uttrykket "kampen for tilværelsen (the struggle for existence)." (Hylland Eriksen 1998, 57)

Som vi skal se, var uttrykket i hevd også før Wallace. Han bruker det ganske riktig i sitt brev "On the Tendency og Varieties (...)" som ble lagt fram i det berømte møtet i Linnean Society 1. juli 1858 (Appleman 1970, 81), mens Darwin bruker bare ordet "Struggle" når han skal beskrive det samme i sitt 14 år eldre "Essay". (Barrett et al 1986.)

I brevet av 5. september 1857 til botanikk-professor ved Harvard, Asa Gray, bruker han "Struggle for Life". (F: Darwin 1887, 120ff.) Men det er riktig at naturforskeren snart gjør dette uttrykket til sitt. Han benytter det hele 24 ganger i 1. utgave av sitt hovedverk fra 1859, også som kapitelloverskrift. (Barrett et al 1981, 725f.)

I hans tidligere "Notebooks" fra 1830-40-tal-

let finnes det ikke (Barrett et al 1990, 604), men ordet "struggle" er brukt 7 ganger.

2. Malthus og Lyell

Frasen "Kampen for tilværelsen" er atskillig eldre enn en skulle tro - her er en liste over bruken, like fra 1700-tallet. Som det går fram, er det brukt både av Malthus og Lyell, og deres bøker var svært viktige for at Darwins teori skulle modnes fram. Uttrykket er i sitatene uthevet av meg.

Noen norske eksempler er tatt med for kurositetens skyld:

1798: - *Malthus, Thomas R.*:

"The peaceful inhabitants of the countries on which they rushed [strømmet inn], could not long withstand the energy of men acting under such powerful motives of exertion [anstrengelse]. And when they fell in with any tribes like their own, the contest was a **struggle for existence**; and they fought with a desperate courage, inspired by the reflection, that death was the punishment of defeat, and life the prize of victory."

"An Essay on the Principle of Population", 1st ed., side 47f. - (6. ed. (1826) har "struggles for existence"); jfr. Malthus, Thomas Robert: "Om befolkningslova. Utval og kommentarer ved Ståle Dyrvik", Oslo 1975. (Orion debatt).

1832: - *Lyell, Charles*:

"In the universal **struggle for existence**, the right of the strongest eventually prevails; and the strength and durability of a race depends mainly on its prolificness [evne til å formere seg raskt], in which hybrids are acknowledged to be deficient [utilstrekkelig]."

"Principles of Geology", First Edition, Volume II, Chapter IV, side 56 (The University of Chicago press 1991; Facsimile):

1835: *Blyth, Edward*:

I "Attempt to Classify Varieties", *Mag. Nat. Hist.* 8, side 46 brukes uttrykket *The struggle for existence*.

Det samme er tilfelle i

1844: - *Wrangel, F. V.*:

"Expedition to the Polar Sea", 2nd ed., side 47.

Og første gang jeg finner det hos Wallace, er i 1853: - *Wallace, Alfred Russel*:

"Amazon and Rio Negro", side 121.

1858: *Ibid.*:

"The life of wild animals is a **struggle for existence**."

(Appleman 1970, 90).

"On the Tendency of Varieties to Depart Indefinitely from the Original Type by Alfred Russel Wallace", brev til Charles Darwin fra den lille øya Ternate i Indonesia fra februar samme år, mottatt av Darwin 18. juni.

3. Darwin

"1842 *Sketch*":

Uttrykket "struggle for existence" er ikke brukt i 1842 - "Sketch" - "On Selection under Domestication, under Natural selection, and Organic Beings in the Wild State."

I underpunktet "Natural Selection" bruker Darwin uttrykkene:

"De Candolle's war of nature", "struggle of females", "struggle of war or charms", "struggle of nature".

Glick, Kohn (ed.): "Charles Darwin. On Evolution. The Development of a Theory of Natural Selection", Hackett Publishing 1996, side 87ff.; jfr. Barrett et al 1986.

"1844 *Essay*":

Dette skrivet heter "Variation of Organic Beings in the Wild State".

I underpunkt 3 skriver Darwin:

"De Candolle, in an eloquent passage, has declared that all nature is at war, one organism with another, or with external nature." Senere i samme underpunkt skriver han om "struggle of the males", "struggle" er siden nevnt fire ganger i mer allmenn betydning, senere er "this natural struggle amongst the males" brukt, og siden igjen "the natural struggle for food" og på slutten "If we admit that every organism maintains

its place by an almost periodically recurrent struggle; (...)"

Glick, Kohn (ed.): "Charles Darwin. On Evolution. The Development of a Theory of Natural Selection", Hackett Publishing 1996, side 87ff.; jfr. Barrett et al 1986.

1856-58: *Darwin, C.: (Stauffer, R. C. (ed.))*:

"Charles Darwin's Natural Selection Being The Second Part of His Big Species Book Written From 1856 To 1858", Cambridge 1999:

I "Index" på side 686 ser vi at uttrykket "The **Struggle for Existence**" er brukt en rekke ganger (side 172ff.), også som avsnittsoverskrift, jfr. side 175, hvor Kapittel V heter "The **Struggle for Existence** as Bearing for Natural Selection". Det er på 40 sider.

Denne boka ("My Big Book") holdt Darwin på med da han fikk brevet fra Wallace. Den ble siden aldri fullført og heller ikke utgitt av ham selv. I stedet skrev han en ny – "et utdrag av et utdrag", som ble til "Artenes opprinnelse" i 1859.

1857:

I "Abstract of Darwin's Theory Sent to Asa Gray" (1857) brukes uttrykket "struggle for life" i underpunkt 3:

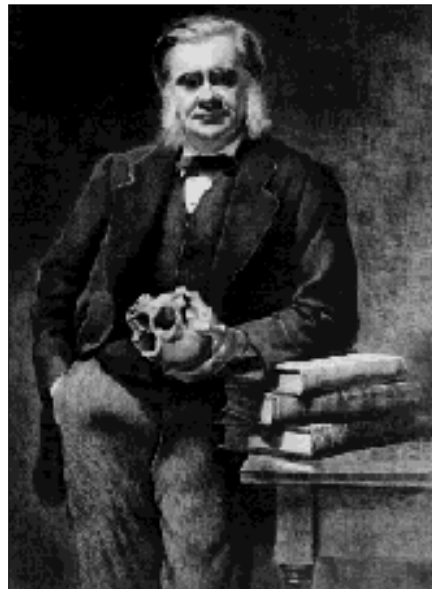
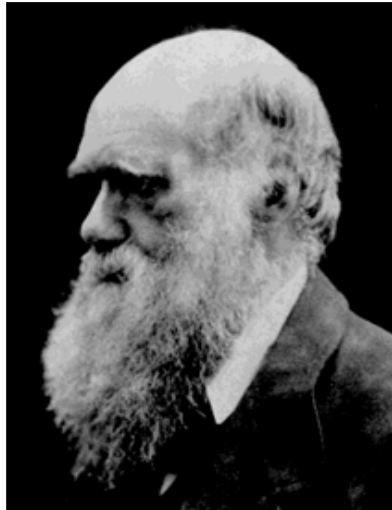
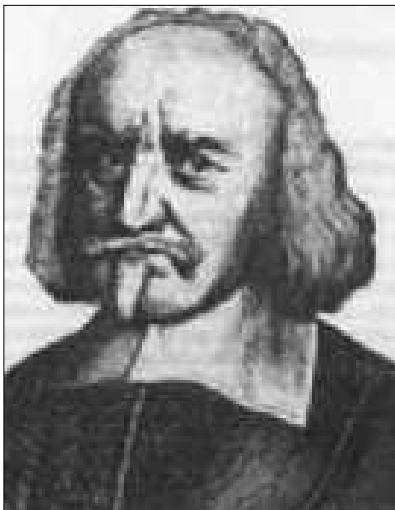
"I think it can be shown that there is such an unerring [ufeilbarlig] power at work on *natural selection* (the title of my book), which selects exclusively for the good of each organic being. The elder Decandolle, W. Herbert, & Lyell have written strongly on the struggle for life, but even they have not written strongly enough."

(F. Darwin 1887, II, 123)

1858: "*The Linnean Society Papers*" (1858):

I publikasjonen "Extract from an Unpublished work on Species, by C. Darwin, ESQ.; Consisting of a Portion of a Chapter Entitled, "On the Variation of Organic Beings in a State of Nature, on the Natural Means of Selection, on the Comparison of the Domestic Races and true Species", der Darwins og Wallaces sine synspunkter på det organiske livets opprinnelse ble lagt fram, ser vi at Darwin gjentar omtalen av Decandolle og "Nature at war" allerede i 1. setning; se ovenfor.

Appleman (ed.): "Darwin. A Norton Critical Edition", Norton 1970, side 81ff.

Thomas Hobbes, Charles Darwin - og hans "bulldog",
Thomas Huxley

1859: "Vi skal nå drøfte **kampen for tilværelsen** mer detaljert. I mitt kommende verk vil dette emnet, som det fortjener, bli behandlet langt mer utførlig. De Candolle d.e. og Lyell har på en omfattende og filosofisk måte vist at alle organiske vesener er utsatt for hard konkurranse. Hva planter angår, har ingen behandlet dette emne med mer åndfullhet og klokskap enn W. Herbert, domprost i Manchester, åpenbart som følge av sin store viten innen havebruk. Ingenting er lettere enn å bekjenne seg til sannheten om den universelle **kampen for tilværelsen** i ord, og ingenting vanskeligere – det har jeg i hvert fall erfart - enn hele tiden å ha denne konklusjonen i erindring. Men dersom den ikke er fullstendig rotfestet i en, er jeg overbevist om at naturens hele husholdning, med alle fakta om utbredelse, sjeldenhet, overflod, utdøelse og variasjon, vil bli sett på en uklar måte eller fullstendig misforstått."

Sitert fra "Artenes opprinnelse" 1. utgave, 1998, side 48f.; jfr ovenfor 1857. Dette avsnittet holdt seg uforandret i hvert fall til 6. utgave i 1872. (Peckham 1959, 145)

1859: Og i dette avsnittet setter Darwin virkelig "Kampen for tilværelsen" i system:

"Endelig er det kanskje ingen logisk slutning, men for min fantasi er det langt mer tilfredsstillende å betrakte slike instinkter som at gjøkungen skubber sine fosterbrødre ut av redet, - at maur holder slaver, - at snyltevepsens larver ernærer seg inne i de levende kroppene til sommerfugllarver, - ikke som særskilt inngitte

eller skapte instinkter, men som små følger av en almengyldig lov som er til gagn for alle organiske vesener, nemlig formør dere, varièr, la de sterkeste overleve og de svakeste dø."

"Artenes opprinnelse", 1. utgave 1998, side 179. (slutten av kap. VII)

1871: I sitt 2. hovedverk, "The Descent of Man, and Selection in Relation to Sex", bruker Darwin uttrykket **The struggle(s) for existence** 18 ganger.

I sin neste bok året etter, "The Expression of the Emotions in Man and Animals", brukes det ikke.

4. Hobbes

Vi tar også med Thomas Hobbes på 1600-tallet, som er inne på de samme tankene: "Naturretten" er slik at vi kan forsvare oss selv med alle midler.

Alle er i krig med alle.

1651: *Thomas Hobbes:*

"And because the condition of Man, is a condition of Warre of every against every one; in which case every one is governed by his own reason; and there is nothing he can make use of, that may not be a help onto him, in preserving his life against his enemyes; It followeth, that in a such condition, every man has a right to every thing; even to one anothers body. And therefore, as long as this naturall Right of every man to every thing endureth, (...) The Second, the summe of the Right of Nature; which is, By all

means we can, to defend ourselves.” Chap. XIV: ”Of the first and second Naturall Lawes, and of Contracts”: Redaktøren, C. B. Macpherson kaller dette ”struggle for power” i innledningen, side 37 og 40.

”Leviathan”, The Penguin English Library 1968, side 189f.

Huxley kommenterer Hobbes slik:

1888: *Thomas H. Huxley*:

”Til og med så sent som 1888 finner vi at Huxley skriver: ”Slik som det er mellom disse, slik er det mellom primitive mennesker (...) livet er en kontinuerlig åpen slosskamp, og under familiens begrensede og midlertidige forbindelse, var den krigen som Hobbes beskriver med et individs kamp mot alle, den normale måten å leve på.”

(Sitert fra Keith 1950, 56)

1833 (1850): - *Tennyson, Alfred Lord*:

”Strides de da, Naturen og Gud, når Naturen nærer så onde drømmer?

Med stor omsorg for arten, men uten tanke for det enkelte individ.”

Fra hans dikt ”In Memoriam”, som er et langt religiøst grublende og filosofisk minnedikt i anledning vennen Arthur Hallams plutselige død i 1833.

Og i en annen verselinje fremstiller han naturen som et hensynsløst dyr med blod på tenner og klør.

Selve *saken* om The struggle for existence kommer meget tydelig fram i dette diktet, så tydelig at det vakte oppsikt i en tid da naturteologien var den framtreddende.

5. På norsk

1884: - *Ibsen, Henrik*:

”Fru Sørby: Kammerherrene mener, at bedes man til middag, så skal man også arbeide for føden, herr Ekdal.

Den fede herre: I et godt madhus er *det* en ren fornøielse.

Den tyndhårede: (...), når det gjelder **kampen for tilværelsen**, så –

Fru Sørby: Det har De ret i! (*De fortsetter med latter og spøg*)

”Vildanden”, 1. akt, sitert etter: ”Nutidsdramæer. Jubileumsutgave.” Familievennen forlag 1997, side 199 (5 sider ut i stykket).

1888: - ”*Kampen for tilværelsen*”

Maleri av Christian Krohg, Nasjonalgalleriet, også i Bergen Billedgalleri. Også tittel på Krohgs samlede skrevne verker 1921, 3. utgave 1989.

2001: ”*Farmen. Kampen for tilværelsen*”

TV2s fjernsynsserie fra september og utover.

Litteratur

Appleman, Philip (ed.): ”Darwin. A Norton Critical Edition. Texts, Backgrounds, Contemporary Opinion, Critical Essays”, Norton 1970.

Barrett et al: ”Charles Darwin’s Notebooks 1836-1844”, Cornell University Press 1987.

Barrett et al: ”A Concordance to Darwin’s Origin of Species”, First Edition, Cornell University Press, 1981.

Barrett et al: ”A Concordance to Darwin’s The Descent of Man, and Selection in Relation to Sex”, Cornell University Press, 1987.

Barrett et al: ”A Concordance to Darwin’s The Expression of the Emotions in Man and Animals”, Cornell University Press, 1986.

Darwin, Charles: ”Sketch” (1842) i: Barret et al: ”The Works of Charles Darwin. Volume 10. The Foundations of the Origin of Species” (1986).

Darwin, Charles: ”Essay” (1844) i: Ibid.

Darwin, Francis: ”The Life and Letters of Charles Darwin”, II, London 1887.

Hylland Eriksen, Thomas: ”Charles Darwin”, Gyldendal 1998.

Gamlin, Linda: ”Evolusjon”, N.W. Damm & Søn, i serien ”Oppdag verden”, 2001 (om Tennyson).

Keith, Sir Arthur: ”A New Theory of Human Evolution”, London 1950.

Peckham, Morse (ed.): ”The Origin of Species by Charles Darwin. A Variorum Text”, University of Pennsylvania Press, 1959.

Stauffer, R. C. (ed.): ”Charles Darwin’s Natural Selection. Being The Second Part of His Big Species Book Written From 1856 To 1858”, Cambridge 1999.

Weinschank et al: ”A Concordance to Darwin’s Notebooks 1836-1844”, Cornell University Press 1990.

En del kilder er bare nevnt i teksten.

Jostein Andreassen er utdannet adjunkt og har undervist i fagene biologi, religion og engelsk i en årrekke. Dessuten har han i over 20 år interessert seg for Darwin og studert ham meget omhyggelig. Mailadressen er: jos.andreassen@c2i.net